

Bokförlaget Klassiska deckare

**Årets bästa
detektiv-
romaner
— år 1933**

av Bert Möller

Årets bästa detektivromaner
år 1933.

Återutgivning av text från 1934

av Bert Möller

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7863-487-3

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av Bokförlaget Klassiska deckare (imprint)

Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

Under många år betraktades deckare som lägre stående litteratur och de flesta tidningar och tidskrifter nonchalerade hela genren.

Det var först i början av 1930-talet som man började ta detektivromanerna på allvar.

I den här e-boken får du en av de första genomgångarna av nyutkomna deckare. Du får läsa om i stort sett alla som gavs ut under 1933.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1934 i tidskriften "Biblioteksbladet" med rubriken "Fjolårets detektivromaner".

Författare till texten är Bert Möller (1884–1947) som var en av landets ledande bibliotekarier. Möller arbetade på Lunds universitetsbibliotek och skrev flera böcker om böckernas historia.

Vi har kompletterat texten med en ordlista över sådana ord och namn som kan vara svåra att känna till i dag.

Fjolårets detektivromaner

Den här texten publicerades ursprungligen år 1934 i tidskriften "Biblioteksbladet" med rubriken "Fjolårets detektivromaner". Författare till texten är Bert Möller (1884–1947).

Under år 1933 har detektivromanen att anteckna en betydande post på sitt vinstkonto. Den har tagit ännu ett steg på vägen mot socialt erkännande och fått sin ställning i samhället befast: Bonniers förlag har tillsatt en *detektivboks-nämnd*, som ur världseliten skall för översättning till svenska utvälja det bästa, och i denna nämnd har utsetts till medlemmar förutom vår främste författare i genren två av våra mest kända litterära kritici, en berömd professor i nationalekonomi och en generaldirektör. Ännu ha endast tre volymer i den nya serien utkommit, och det är därför litet tidigt att söka fälla någon slutgiltig dom över dess värde eller att förutspå vad betydelse den kan få för arten i dess helhet.

Kvantitativt har floden av detektivromaner något minskats i jämförelse med de närmast föregående årens produktion. Kvalitativt synes medelnivån ha något höjts. Detta beror dock knappast så mycket på att mästerverken äro talrika, utan fastmer på att det lägsta skiktet

tämligen ordentligt spolats bort. Härvidlag besannas den gamla iakttagelsen, att fritt och otvunget tillträde till gott och hyggligt folks sällskap slipar bort tidigare oarter, då endast kärnan ännu ej är anfrätt.

En programförklaring har detektivboksnämnden också utsänt, vare sig det nu bara är en händelse eller det ligger en tanke bakom. I inledningen till »Gåtan på Red House» redogör författaren för de fordringar han anser sig böra ställa på denna litteratur. Först och främst »så föredrar jag exempelvis detektivromaner skrivna på engelska». »Angående den stora frågan Kärleken kunna åsikterna vara delade, men själv vill jag inte ha någon kärlek med i en detektivroman.» Och »vad detektiven själv angår, fordrar jag först och främst, att han skall vara amatör», detta emedan »en detektiv inte får ha mera specialkunskaper än läsaren i genomsnitt». Slutligen: »Ska vi ha en Watson? Ja, det ska vi... men därför inte nödvändigtvis en fårskalle till Watson.»

Som man ser äro alla punkterna utom den första snarast tekniska råd till författaren, och deras giltighet måste betraktas som ganska begränsad. Inspektör French är ingen amatör, utan en framstående professionell, vilket ingalunda hindrar, att Crofts hör till dem man lugnt kan rekommendera. Och det finns fler medel att låta läsaren få vederhäftig kännedom om premisserna än att anlita en Watson. Överhuvud taget kan man gärna vara litet vidhjärtad och medgiva, att alla slag äro bra utom de tråkiga, så länge endast de arbeten som bedömas kunna rubriceras som god förströelselitteratur.

Allvarligast är utan all fråga det första kravet: att detektivromanerna böra vara skrivna på engelska. Detta är dock inte något chauvinistiskt försök att skapa ett monopol för de anglosaxiska länderna, hur dominerande dessas insats på området än är, utan ett uttryck för

den engelska författarens önskan att få läsa dessa arbeten i en litterärt njutbar form. Och denna önskan är så mycket mer beaktansvärd, som upprätthållandet av en formellt god standard säkerligen utan vidare för med sig att endast undantagsvis anledning kommer att föreligga till anmärkning mot innehållet. Åtskilliga av de engelska detektivförfattarna såsom Crofts och Dorothy Sayers ha också beaktansvärda stilistiska förtjänster.

Översättningarna borde nog också granskas från språklig synpunkt. Allt för ofta äro de liksom översättningslitteratur överhuvud taget långt ifrån tillfredsställande. Men det skulle bli alltför vidlyftigt att göra den behövliga kontrollen mot originalen, och åt denna fråga har därför ej här kunnat ägnas förtjänt beaktande.

Ur fjolårets skörd kunna först plockas ut några arbeten, som på ett eller annat sätt falla utanför ramen av den vanliga schablonen; originaliteten bör ju alltid uppmärksammas. Hit hör det enda tyska bidraget, Wilhelm Speyers Roman om en natt (A. B. 1932, 6:50). Det framträder med de största litterära anspråken; överflyttningen till svenska har gjorts av Eyvind Johnson, och Sten Selander har skrivit en rekommenderande inledning. Ett kriminalpsykologiskt element är starkt framträdande i berättelsen, men onekligen avspännes intresset ordentligt, då det på sista sidan visar sig att alltsammans endast varit en dröm. I James Hiltons Himlens vrede (L. H. 1933, 5:—) ser det att börja med ut som om författaren fängslats av ett folkpsykologiskt problem: en fattig ungersk flicka blir upptagen i en förnäm engelsk familj, och skildringen uppehåller sig vid motsättningen mellan de olika temperamenten och därav härflytande slitningar. Konflikten mynnar ut i ett morddrama med något teatraliska förvecklingar, och slutet kan knappast sägas stå på den nivå, som början utlovar.

De berättelser som Temple Thurston sammanfört under den tämligen tillfälliga titeln *Slumpen* (L. H. 1933, 4:75) röra sig visserligen också omkring brott, men dessa stå så att säga i andra planet. Stumpar av livsöden, sådana en av Londons bobbies ser dem under sitt dagliga arbete och helt mänskligt skänker sitt deltagande, återges här med god engelsk humor. Likaledes är brottet en bisak i den kriminalhistoria, I en villa på rivieran, som Gladys B. Stern [pseud. för Mrs. Geoffrey Lisle Holdsworth] (H. G. 1933, 3:75) för omväxlings skull gjort sig skyldig till. Huvudsyftet är här att älskvärt satiriskt måla engelsk nutidsungdom med några inströdda äldre original på semester vid Medelhavskusten. Och Victor Bridges visar redan med titeln på sin roman *Den döda hamnen* (A. B. 1933, 4:25) — på originalspråket *The happy murderers* — att han inte tar det kriminella inslaget riktigt på allvar. Historien har rätt mycket släkttyppe med Berta Ruck, men kan vara underhållande nog, särskilt för den som inte kommer ihåg de flesta av ingredienserna från författarens tidigare arbete *Flodens hemlighet*. John Goodwin gör kanske inte ens själv anspråk på att hans *Med förseglad (!) order* (Schildt 1933, 4:50) skall räknas till kriminal- eller detektivlitteraturen. Brottslingarna driva visserligen sitt djärva spel hela tiden, men detektiverna synas knappast ens till. En äventyrshistoria, berättad med frisk fart.

Efter denna långa utveckling kunna vi återvända till *Gåtan på Red House* (A. B. 1933, 4:25). Författaren A. A. Milne, är en av de mest bemärkta medarbetarna i den engelska skämttidningen *Punch*. Han är lidelsefullt förtjust i detektivromaner och har därför själv velat fabricera en, sådan han tyckte de borde vara, för övrigt den enda han skrivit. Framgången har varit storartad. Chesterton, som förvisso är en auktoritet på området, har förklarat, att boken är en av de två bästa

detektivromaner som finnas. Fullt så högt är det svårt att uppskatta den. Intrigen är inte så märklig. Företalet är det roligaste. Men boken är så väl skriven, att den förtjänar en varm rekommendation redan på denna grund.

Detektivboksämnden har också förmedlat bekantskapen med en annan av Englands bästa nuvarande författare, Dorothy Sayers. I *Naturlig död?* (A. B. 1933, 4:25) få vi göra bekantskap med hennes specielle hjälte, lord Peter Wimsey, gentlemannadetektiven i sino pryddo. Utrustad med ett »okynligt intellekt», stor förmögenhet och förträffliga relationer har han de bästa förutsättningar att ge sig i kast med kniviga problem. Scotland Yard bemötes aktningsfullt, men intar en plats i andra planet. Författarinnan behärskar fullständigt konsten att skickligt och sakkunnigt trassla till och reda ut en intrig och samtidigt är hon liksom lord Peter besatt av en respektlöshetens anda, som gör läsningen av hennes böcker synnerligen underhållande. Den tredje hittills utkomna volymen i serien, *Philip MacDonalds Minister mördad* (A. B. 1933, 3:75), har en betydligt mera alldaglig karaktär än de båda förut nämnda.

Bland de övriga nya namnen på området är det ett som förtjänar särskild uppmärksamhet, amerikanen Barnaby Ross med sin *X-tragedien* (H. G. 1933, 5: —). Den skarpsinnige detektiven är här en framstående skådespelare, Drury Lane, som blivit stendöv och därför dragit sig tillbaka till sitt slott i ensamheten, där han ägnar sig åt sin privatscen och lösningen av kriminella gåtor. Han har utrustats med en något långsökt originalitet och onödigt tillkrånglade besynnerligheter, men det kan man bortse från, ty det är i själva verket sällan man finner en så mönstergill exposé med indicierna framlagda och dock så skickligt bortblandade, att upplösningen kommer som

en överraskning och likväl förefaller fullständigt slående.

Övriga nya författare stå närmare den allmänna medelnivån. Herbert Adams låter sin begåvade advokat Jimmie Haswell metodiskt och redbart utreda problemen i Gyllene Apan (Å. & S. 1933, 1:85) och Den ödesdigra fällan (Å. & S. 1933, 4:75). I David Fromes Mr. Simpsons fynd (Tiden 1933, 3:—) är det den grundlige och metodiske kommissarien Bull, som får reda ut några invecklade mordgåtor. Lägre på rangskalan komma Anthony Abbots Cirkusmordet (Å. & Å. (A. B.) 1933, 1:40) och L. R. Gribbles Sammetsmasken (Bästa böckers förl. 1932, 1:—). Titeln på Anne Austins Passion (Bästa böckers förl. 1933, 1:—) låter litet misstänkt; originalets hämnande papegoja är bättre, men boken är i själva verket inte så missromanaktig, som dess namn ger anledning att förmoda.

Bennet Coplestones På jakt efter spioner (Å. & S. 1933, inb. 1:85) ligger något vid sidan av övriga här behandlade arbeten. Det är en samling skildringar från världskrigets England, då det gällde att med alla medel skydda sina militära hemligheter. Förmodligen äro berättelserna mer eller mindre romantiserade, men det kan förmodas, att det ligger något verklighetsunderlag till grund för dem. På en punkt åtminstone kan framställningen med lätthet verifieras; den i andra avdelningen skildrade episoden med de camouflerade attrapperna för Intrepid och Terrific (i verkligheten hette de Invincible och Inflexible), som lura fienderna medan de verkliga kryssarna ånga till Falklandsöarna för att förgöra amiral Spees eskader, omnämnes ganska utförligt i von Rintelens Manhattanfronten.

En rad redan välkända namn möta också. Av F. Wills Crofts ha utkommit icke mindre än tre nya arbeten: Smuggelbolaget (Sk. 1932, 4:75), Vem var det? (Sk. 1933, 4:75) och Hur var det möjligt?

(Sk. 1933, 4:75). Den som tycker att Crofts med alla sina solida egenskaper ibland kan verka något enformig, skall nog likväl medge, att dessa tre äro varandra ganska olika. Och precisionen i utarbetandet är osviklig. En stadgad position har likaså R. Austin Freeman. I Ett stumt vittne (Å. & S. 1932, 1:85) bryter han mot nästan alla de regler för en god detektivroman, som Milne uppställde i sin ovannämnda inledning: han låter sin berömde doktor Thorndyke använda en hel del mera vetenskap än vanliga dödliga behärska, han blandar in en bra dosis kärlek i historien, och han har egentligen inte någon Watson, ty doktors lustiga lilla faktotum Polton gör inga som helst anspråk på att kunna följa sin herres subtila resonemang. Lika fullt måste Ett stumt vittne räknas till de bästa i den nu behandlade samlingen. Två författarinnor, som möta upp med nya arbeten, äro och förtjäna att vara favoriter, men till den absoluta toppklassen hör dock varken Agatha Christies Badortsmysteriet (Å. & Å. (A. B) 1933, 1:40) eller M. G. Eberharts Den mörka trappan (W. & W. 1933, 3:75). Milton Propers namn är kanske ännu inte så känt, men han är tydligen också en förmåga att räkna med. I Tunnelgåtan (B. W. 1933, 3:75) kan man tycka, att några grundläggande fakta undanhållas läsaren väl länge, men detta rubbar inte väsentligt intrycket av att grundproblemet är omsorgsfullt utarbetat. W. S. Sykes har däremot mindre sin styrka i problemställningen — några svärgenomskådade gåtor möta inte här — än i den sakkunniga och minutiösa skildringen av de officiella detektivernas arbete. Cecil Freeman Gregg har en ganska otyglad fantasi och tillåter sig använda en del ganska billiga gottköpstricks i fabuleringen. I Bussmordet (Beckman 1933, 3:—) har han velat vara särskilt utstuderat sinnrik; sedan väl historien nått slutet, följer en epilög, vari den föregående lösningen ogillas som endast skenbar

och ett alldeles nytt ljus kastas på händelseförloppet. Det är nog inte många, som orka med att kontrollera, om alla led i utvecklingen efter de båda linjerna äro hållbara.

Från Norge ha de två ordinarie leverantörerna punktligt inkommit med sina bidrag. Stein Riverton skulle dock vinna på att koncentrera sig på kriminalproblemen i stället för att som i Lördagen den 16:de (B. W. 1933, 3:75) utbreda sig så vidlyftigt om demimondäna förhållanden i Oslo. Övre Richter Frich har tre nya volymer på sitt samvete. Två av dem ha scenen förlagd till Stockholm och uppslagen, eller åtminstone titeln, har hämtats från de stora penninginstituten. Kuppen i Nordbanken (Saxon & Lindström 1933, 3:50), är historien om en ädel och människovänlig banktjuv, medan däremot i Tystnadens hus (A. B. 1933, 4:75), en efter-Kreuger-roman, svensk och amerikansk bovaktighet avslöjas i sin nattsvarta ondska. Den flygande kofferten (B. W. 1933, 3:75), den enda av dem som på titelbladet betecknas som detektivroman, presenterar också en del fantastiskt överkliga bover, men detektiverna spela en mycket underordnad roll däri.

I Sverige har den litterära verksamheten på området starkt stegrats. Ännu så länge är väl inte lärlingsstadiet helt passerat, men övning ger färdighet och grödan ser redan lovande ut. En av våra äldre och erkända författare har till och med räckt en finger åt den fresande lättfärdiga genren. Först posthumt utkom dock Ernst Didrings Det mörkblå frimärket (A. B. 1932, 5:25). Det kriminella inslaget har dock knappast i främsta rummet intresserat författaren; kanske har han inte ens haft den rätta vördnaden för det filatelistiska värdet. Men boken ger godmodiga interiörer från svenskt småstadsliv.

Tidningsmännen, särskilt de som sysslat med kriminalreportage,

ha naturligtvis annars företrädesvis förutsättningar att lyckas i genren. Sture Appelberg har redan de första lärospånen bakom sig och i ett par nya volymer, Hjärnhjälmen (Saxon & Lindström 1932, 4:25) och De döda skeppens vik (Saxon & Lindström 1933, 4:25) har han nu visat sin förtrogenhet med skilda miljöer, Tyskland och Stockholm, och med olika brotts- och brottslingstyper. Från Bohuslän och Göteborg har Torsten Sandberg hämtat de erfarenheter, som han tillgodogör sig i De sju nätternas mysterium (W. & W. 1933, 4:—), ett lovande lärospån. August Jansson, som är ingenjör och en mogen man, sysslar med chifferlösningar och liknande problem i sin nya, sinnrika och tekniskt väl genomarbetade bok Den nattliga gästen (W. & W. 1933, 4:25), medan däremot Alice Totterman i sitt försök med Fallet Bengtsson (W. & W. 1933, 4:75) snarare synes vilja lita till intuitionen, eftersom hon vid ett tillfälle låter sin hjälte Filip Dugger utbrista: »Det här borde jag ha förutsett.»

Till slut ha vi några arbeten, som endast med något tvivelaktig rätt förts in under ovanstående rubrik. Frank Heller har i Älska din nästa såsom dig själv! (A. B. 1933, 4:75) bl. a. några nya anekdoter att berätta om våra gamla bekanta Mr. Chayder, Signor Origoni och kandidat Bergius. Hans lärjunge och efterföljare Gösta Rybrant har samlat ihop några mer eller mindre kriminella noveller från Tyskland i Sensationer i valstakt (A. B. 1933, 4:75). Hans raljanta stil gör sig egentligen bättre här än i hans längre detektivromaner och han tyckes nu ha träffat på de domäner, där han passar bäst. Olof Thorborg har låtit sin hjälte göra resan över Atlanten, och i Chicago, Erik Bergers amerikanska äventyr (H. G. 1933, 5:—), låter han honom ta nya nappatag med den liga, som han förut gjort bekantskap med i Sverige. Boken hör snarast till äventyrsberättelserna, liksom Harald

Wides Den kvävda världsbranden (H. G. 1933, 3:75), i vilken de senaste politiska händelserna i Europa få bilda bakgrunden till en vild jakt efter storfinansiella förbrytare. Anders Eje, som också synes vilja utnyttja aktualiteterna, åtminstone på det storfinansiella området, är likaledes ganska äventyrlig, men dock inte fullt så vittsvävande.

Om Eric Will Walldie hör till de svenska författarna, är ovisst. Berättelsesamlingen Också en främlingslegion (A. B. 1933, 4:50) bär i varje fall ingen antydning om att vara översatt. Hans syndare på Söderhavsöarne ha i varje fall intet med detektiver att göra, även om de icke just äro Guds bästa barn. Även i övrigt äro de inte särdeles märkliga.

Bert Möller.

Viktiga ord och personer

Appelberg, Sture.

[1885–1947] Svensk journalist och författare. Arbetade bland annat på Dagens Nyheter och Stockholms Dagblad. Anses som skapare av den svenska pusseldeckaren. Några av hans mest kända böcker är "Obligationsmysteriet" (1931), "Hjärnhjälmen" (1932) och "Utpressaren i Rasteburg" (1935).

Chesterton, G(ilbert) K(eith).

[1874–1936] Engelsk journalist och författare. Skrev ett stort antal biografier men är framför allt känd för sina deckare med fader Brown i huvudrollen.

Christie, Agatha.

[1890–1976] Brittisk deckarförfattare. Är en av världens mest sålda författare med över 2,5 miljarder sålda böcker på 104 olika språk. Hon är mest känd för deckarna med Hercule Poirot respektive Miss Marple i huvudrollerna. Christie var mycket produktiv och publicerade ofta 2-3 böcker per år.

Crofts, Freeman Wills.

[1879–1957] Irländsk författare. Är framför allt känd för sina

många deckare, ofta med polisen French i huvudrollen. Några av hans mest kända böcker är "Vinfatet" (1920), "Smuggelbolaget" (1922) och "Utpressaren" (1927).

Faktotum.

Annat namn för en ensam manlig tjänare. Den här typen av anställd var mångsidig och en allt-i-allo.

Freeman, Austin R.

[1862–1943] Engelsk apotekare och författare. Är mest känd för sina deckare om kriminalteknikern doktor Thorndyke. Skapade den inverterade deckaren där läsaren redan från början vet vem mördaren är.

Frich, Øvre Richter.

[1872–1945] Norsk journalist och författare. Började karriären som redaktör på bland annat "Aftenposten" och "Verdens Gang". Han var under många år den mest lästa äventyrsförfattaren i Norge. Richter var framför allt känd för sina 21 böcker om den brottsbekämpande kirurgen Jonas Fjeld.

Heller, Frank.

[1886–1947] Pseudonym för den svenske författaren Gunnar Serner. Tvingades fly Sverige efter flera bedrägerier. Blev senare en av 1900-talets mest lästa svenska författare med sina böcker om gentlemanatjuven Filip Collin.

Kreuger, Ivar.

[1880–1932] Svensk företagsledare och finansman. Grundade den framgångsrika Kreugerkoncernen som genom aggressiva

uppköp dominerade världsmarknaden för tändstickor. Under 1920-talet köpte företaget in sig i mängder av svenska industri-företag och stod 1930 för två tredjedelar av den svenska börsen. Men expansionen gjordes med lånade pengar och när finansbo-lagen krävde tillbaka pengarna orsakade det en allvarlig kris. Ivar Kreuger begick självmord och koncernen gick därefter i konkurs.

Milne, A. A.

[1882–1956] Brittisk författare. Milne var under flera år en fram-stående dramatiker men efter att ha skapat Nalle Puh var det som barnförfattare han hade framgångar. Hans riktiga förnamn var Alan Alexander men det var som "A. A." han blev känd.

Möller, Bert.

[1884–1947] Svensk biblioteksman. Arbetade under större delen av sin karriär vid Lunds universitetsbibliotek. Skrev bland annat "Svensk bokhistoria" (1931) och "En gammal bokhandel" (1933).

Punch.

Brittisk humortidning som gavs ut varje vecka. Grundades i juli 1841 och överlevde ända tills 1992. Var mycket inflytelserik un-der 1840- och 1850-talen.

von Rintelen, Franz.

[1878–1949] Tysk spion och sabotör. Är mest känd för den sa-botagekampanj han genomförde i USA under första världskriget. Han tjänstgjore då i hemlighet för den tyska marinens underrät-telsetjänst. Rintelen organiserade bland annat bomb- och bran-dattacker mot amerikanska mål. Han förhandlade också med Mexiko för att få landet att förklara krig mot USA.

Riverton, Stein.

[1884–1934] Pseudonym för den norske journalisten och författaren Sven Elvestad. Är framför allt känd för sina många deckare om den Oslo-baserade polisen (och senare privatdetektiven) Asbjörn Krag. Hans böcker såldes i rekordstora upplagor i både Norge och Sverige.

Sandberg, Torsten.

[1900–1946] Svensk journalist och författare. Är framför allt känd för ett antal deckare med en journalist, Stellan Werne, i huvudrollen.

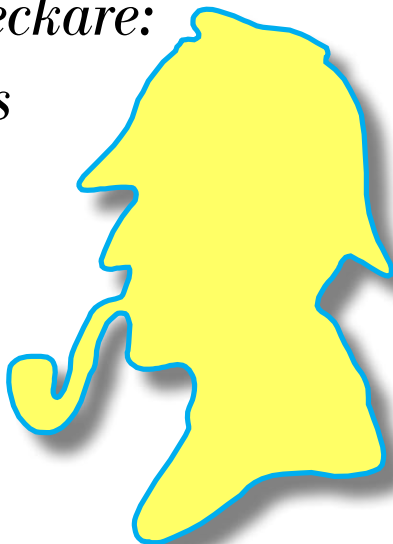
von Spee, Maximilian.

[1861–1914] Tysk riksgreve och viceamiral. Började tjänstgöra i flottan redan som 17-åring. Är mest känd för sina insatser under första världskriget. Var befälhavare för den tyska Stilla-havsflottan. Besegrade den brittiska flottan under slaget vid Coronel den 1 november 1914. Dödade under slaget vid Falklandsöarna den 8 december 1914 där britterna tog hem segern. Flera tyska fartyg är döpta efter amiralen, bland annat fickslagskeppet Admiral Graf Spee.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se